

A MEZŐGAZDASÁGI ÜZEM DEFINÍCIÓJÁNAK ALKALMAZKODÁSA A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA ÁLTAL MEGTEREMTETT ÁLLANDÓSÁGBAN

TENGÖLICS Zsófia Márta¹

Az Európai Unió agrárjoga tekintetében megfigyelhető, hogy a mezőgazdasági üzem fogalmát a tagállamok különböző módokon értelmezik. A Közös Agrárpolitika 1962-es létrehozását követően ugyan alkalmazták a kifejezést, mégis annak definíciója a Közösségi jog keretein belül csak később kezdett kiforrni, más-más megnevezésekkel a különböző jogi kultúrák okán. A hét-évente megjelenő Közös Agrárpolitikáról szóló rendeletek azonban, különösen a 2013. évtől kezdődően, magukban foglalnak egy időközönként felülvizsgált meghatározást, amely a különböző időszakok által támasztott kihívásoknak is megfeleltethetővé válik. Az európai agrárjogban kialakult fogalomrendszer a magyar jogrendszer tekintetében is igényli a közösségi vagy más, a tagállami szabályozásban létrehozott terminus alkalmazását.

1. Bevezető

A mezőgazdasági üzemek mai meghatározása a Közös Agrárpolitika (a továbbiakban: KAP) keretein belül a Maastrichti² és az Amszterdami³ szerződések hatálybalépését követően került megfogalmazásra. A KAP 2023-2027-es ciklusát tekintve a „mezőgazdasági üzem egy adott mezőgazdasági termelő által kezelt és egyazon tagállam területén található, mezőgazdasági tevékenységekre

¹ PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem.

² <https://tinyurl.com/bdhu8e4u>

³ <https://tinyurl.com/34mf4ujx>

használt egységek összessége”.⁴ A definíció alapján megállapítható, hogy a meghatározó elemek a mezőgazdasági termelő,⁵ mint a jogviszony alanya, a mezőgazdasági termelői tevékenység végzése,⁶ valamint a termeléshez kezelt és használt egységek. Az utóbbi alatt hipotézisünk szerint a területeket és a termeléshez használt eszközöket értjük, fenntartva azt a tézist, hogy nem csak a szántóföldi növénytermesztésben értelmezendők ezen kategóriák, de a kertészet, a szaporítóanyag-termesztés, az állattenyésztés, a méhanya-szaporítás, a halászat, a haltenyésztés és más kiegészítő tevékenységgel vegyes gazdálkodás esetére is.

Az agrárüzemek kapcsán mindenek előtt le kell szögezni, hogy nem, mint elméleti meghatározás létezik, hanem olyan vizsgálati szempontokat ad meg, mint a fogalom tárgya, a vagyonszösszeg, valamint a jogok és kötelezettségek hordozója, amelyek alapján következtethetünk működésére és termelésére. Alkotóelemeit ezáltal elkezdhetjük felismerni, és bár felsorolásuk szerzőnként különbözik, mégis annyiban hasonlóak, hogy közéjük tartoznak a termőföldek és más ingatlanok, az épületek és építmények, a mezőgazdasági gépek, az anyagok, az állatok és a növények.⁷

⁴ 2021/2115/ EU rendelet a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 435, 2021. 12. 06., 1–186. o., 3. cikk, 2. pont.

⁵ Uo. 3. cikk, 1. pont: „mezőgazdasági termelő: olyan természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek olyan csoportja – tekintet nélkül az ilyen csoportnak vagy tagjainak a nemzeti jog szerinti jogállására – akinek, illetve amelynek a mezőgazdasági üzem az Európai Unióról szóló szerződésnek az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 349. és 355. cikkével együtt értelmezett 52. cikkében meghatározottak szerint a Szerződések területi hatálya alá tartozik, és aki, illetve amely a tagállamok által az e rendelet 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban meghatározottak szerinti mezőgazdasági tevékenységet folytat.”

⁶ 1307/2013/EU rendelet a közös agrárpolitika keretében tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 347, 2013. 12. 20., 608–670. o., 4. cikk (1) bekezdés c) pont: „mezőgazdasági tevékenység: mezőgazdasági termékek termelése, tenyésztése vagy termesztése, ideértve a betakarítást, a fejtést, az állattenyésztést és a mezőgazdasági célból történő állattartást, vagy egy mezőgazdasági terület olyan állapotban tartása, hogy az a tagállamok által – a Bizottság által létrehozott keret alapján megállapított kritériumok alapján a szokásos mezőgazdasági módszereken és gépeken túlmutató előkészítés nélkül alkalmas legyen legeltetésre vagy növénytermesztésre, vagy a tagállamok által meghatározott minimumtevékenységek elvégzése a természetes módon legeltetésre vagy növénytermesztésre alkalmas állapotban tartott mezőgazdasági területeken.”

⁷ KURUCZ Mihály: Az agrárüzem fogalma, formái. In: Vass János (szerk.): *Agrárjog*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, 1999. 14–16.

A tanulmány során annak vizsgálatát tartja elsődlegesnek a szerző, hogy a fent említett meghatározás mennyiben jelenik meg az egyes tagállamok, különösen Magyarország agráriuma tekintetében.

2. Az európai uniós jogfejlődés jellemzői a mezőgazdasági üzemek esetében

A KAP első éveiben már megfigyelhetővé vált, hogy a területi hatálya⁸ alá tartozó tagállamok nagy többségében családi gazdaságok találhatók, amelyek fő célja, az volt, hogy saját erőforrásaikat a hozamok növelésével, a munkaerő minél teljesebb kifejtésével a leggyümölcsözőbbé tehesék.⁹

A mezőgazdasági üzem első integráción belüli meghatározására a 2000-2006 közötti KAP időszakhoz kapcsolódó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról szóló rendeletben került sor. A fogalom ebben az időszakban a gazdálkodó által működtetett, ugyanazon tagállam területén található termelési egységek összességét foglalta magában.¹⁰ A KAP félidejű vizsgálata¹¹ idején kiegészült a szabályozás, ezáltal a definíció már a mezőgazdasági termelő jogalannal operál (bár ezt a magyar nyelvű közösségi szabályozásból látjuk igazán), azonban még mindig a tagállam területén található termelőegységek összeségét tekinti az uniós jog mezőgazdasági üzemnek.¹² Levonható a következtetés, hogy a termelőegységek összessége alatt a

⁸ KURUCZ Mihály: *Az európai agrárjog alapjai*. Budapest, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, 2003. 26.: „Területi hatály: A CAP területi hatálya általános, a tagállamok területére vonatkozik, találunk azonban exklávákat és inklávákat. A magyarázatot a tagállamok felségterülete és a közösségi vámunió területe közötti eltérés adja.”

⁹ PÁLOVICS Béláné: Az Európai Unió Agrárstruktúrája. In: HALMAI Péter (szerk.): *Az Európai Unió agrárrendszere* 3. kiadás. Budapest, Mezőgazda Kiadó, 2007. 184–185.

¹⁰ 1259/1999/EK rendelet a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról, HL L 160., 1999. 06. 26., magyar különkiadás fejezet 03 kötet 025 424–429 o., 10. cikk b) pont.

¹¹ HALMAI Péter: Egyes EK-agrárpiaci szervezetek. In: HALMAI (szerk.) 128–129.: a félidejű felülvizsgálat kulcskérdései: teljes szétválasztás igénye, „második pillér”, moduláció és degresszió, feltételeesség, átalánytámogatás.

¹² 1782/2003/EK rendelet a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott támogatási rendszerek létrehozásáról, továbbá a 2019/93/EGK, 1452/2001/EK, 1453/2001/EK, 1454/2001/EK, 1868/94/EK, 1251/1999/EK, 1254/1999/EK, 1673/2000/EK, 2358/71/EGK és a 2529/2001/EK rendelet módosításáról, HL L 270., 2003. 10. 21., magyar különkiadás fejezet 03 kötet 040 269–337 o., 2. cikk b) pont.

termőterület, a gazdasági épületek, amelyek a mezőgazdasági tevékenység¹³ végzéséhez szükségesek, valamint a mezőgazdasági munkaeszközök értendők.

A 2014-2020-as költségvetési ciklus idején az agrártámogatásokról szóló rendelet az üzem fogalmát a mezőgazdasági tevékenységre használt egységek összeségeként jelenítette meg.¹⁴ Az időszakok megfogalmazásaiban nem figyelhető meg nagyobb különbség, azonban az 1307/2013 rendelet új definíciókat is kötött a KAP-hoz, magyarázatokat fűzve a néha homályosnak tűnő megfogalmazásokhoz. A bevezető során említett mezőgazdasági tevékenység¹⁵ fogalom meghatározását is ez a rendelet rendezte, a mezőgazdasági terület¹⁶ és a szántóterület¹⁷ fogalmaival egyetemben.

A 2021/2115 rendelet teljes egészében átvette az 1307/2013 rendelet megfogalmazását, azonban a KAP Stratégiai Tervek¹⁸ bevezetésével a támogatható hektár fogalmának meghatározása kapcsán találunk kiegészítő kritériumokat a mezőgazdasági üzemekre.¹⁹

¹³ Uo. 2. cikk c) pont: „mezőgazdasági tevékenység: mezőgazdasági termékek termelése, tenyésztése vagy művelése, ideértve a betakarítást, a fejést, az állattenyésztést és mezőgazdasági célból történő állattartást, valamint a mezőgazdasági földterületek jó mezőgazdasági és ökológiai állapotának fenntartását az 5. cikkben meghatározottak szerint.”

¹⁴ 1307/2013/EU rendelet a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 347, 2013. 12. 20., 608–670. o., 4. cikk b) pont.

¹⁵ Ld. 13. lábjegyzet.

¹⁶ 1307/2013/EU rendelet a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 347, 2013. 12. 20., 608–670. o., 4. cikk e) pont: „mezőgazdasági terület: a szántóterület, az állandó gyepterület és állandó legelő vagy az állandó kultúrák által elfoglalt terület.”

¹⁷ Uo. 4. cikk f) „szántóterület: növénytermesztés céljából megművelt vagy növénytermesztés céljára rendelkezésre álló, de parlagon hagyott földterület, beleértve az 1257/1999/EK rendelet 22., 23. és 24. cikkének, az 1698/2005/EK rendelet 39. cikkének és az 1305/2013/EU rendelet 28. cikkének megfelelően pihentetés alatt álló területet, amely lehet üvegház, illetve más rögzített vagy mobil fedél alatti földterület is.”

¹⁸ 2021/2115/EU rendelet a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 435, 2021. 12. 06., 1–186. o., 9. cikk: „A tagállamok a KAP stratégiai tervükben előírányzott beavatkozásokat és a 13. cikkben említett GAEC-előírásokat az Európai Unió Alapjogi Chartájával és az uniós jog általános elveivel összhangban alakítják ki.[...]”

¹⁹ Uo. 4. cikk (4) bekezdés: „A közvetlen kifizetések formájában megvalósuló beavatkozástípusok alkalmazásában a „támogatható hektár” fogalmát oly módon kell meghatározni, hogy az olyan területekre vonatkozzon, amelyek a mezőgazdasági termelő rendelkezésére állnak, és ame-

3. Eltérő tagállami definíciók

A KAP rendeletek lehetőséget biztosítanak a tagállamok számára, hogy saját jogrendszerükre szabva alkossák meg tagállami szabályait, természetesen a meghatározott keretek között. Ennek megfelelően az uniós tagállamok beszélt nyelvein különböző gyűjtőnevekkel illetik a mezőgazdasági üzemeket. A 2021/2115 rendelet alkalmazásában a német fordítás a *Betrieb*, az angol fordítás a *holding*, a francia fordítás az *exploitation*, az olasz fordítás pedig az *azienda* kifejezéssel él.²⁰ A különböző jogi kultúráknak köszönhetően más-más tartalom kapcsolódik a fordításokhoz, ezáltal a német megoldás az üzem, a gyár és a gazdaság értelmet foglalja magában, míg az angol megfogalmazás a magyar nyelvben is alkalmazandó holding, vagyis vállalat és birtok értelmezést hordozza. A némethez hasonlóan a francia nyelvben alkalmazandó kifejezés az üzem, birtok, gazdaság és gép szavakra fordítható, az olasz kifejezés pedig mint társaság, cég és üzem alkalmazandó. Fellelhető az egyes megoldásokban, hogy a német, a francia és az olasz agrárjogi megfogalmazás magában hordozza a kontinentális jogrendszerre jellemző hasonlóságokat, ezáltal minden megoldás magában foglalja az üzem kifejezést, kivéve az angol.

lyek a következőkből állnak: a mezőgazdasági üzem bármely olyan mezőgazdasági területe, amelyet abban az évben, amelyre a támogatás iránti kérelem vonatkozik, mezőgazdasági tevékenység folytatására használnak, vagy – amennyiben a területet nem mezőgazdasági tevékenység folytatására is használják – elsősorban mezőgazdasági tevékenység folytatására használnak; ha az környezetvédelmi, a biodiverzitással vagy az éghajlattal kapcsolatos okokból kellően indokolt, a tagállamok dönthetnek úgy, hogy a támogatható hektárok bizonyos olyan területeket is magukban foglaljanak, amelyeket csak minden második évben használnak mezőgazdasági tevékenység folytatására, a mezőgazdasági üzem bármely olyan területe, amelyet: a III. mellékletben szereplő 8. sz. GAEC-előírás szerinti megőrzési kötelezettség hatálya alá tartozó tájképi elemek borítanak, a nem termelési célú területek és tájképi elemek célját szolgáló szántóterületeknek – beleértve a parlagon hagyott területeket is – a III. mellékletben szereplő 8. sz. GAEC-előírás szerinti minimálisan előírt aránya elérésére használnak; vagy a mezőgazdasági termelő vonatkozó kötelezettségvállalásának időtartamára a 31. cikkben említett agrár-ökológiai program eredményeként hoztak létre vagy tartanak fenn.”

²⁰ 2021/2115/ EU rendelet a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 435, 2021. 12. 06., 1–186. o., 3. cikk 1. pont. Az említett nyelveken megjelent változatok elérhetők: <https://tinyurl.com/5a2sj4r5>

4. Az üzemek definiálásának vizsgálata hazánkban

Az 1990-es évek során rengeteg változáson ment keresztül a magyar agrárium, ezáltal nem meglepő, hogy az üzemi struktúra sem maradt egységes a szocializmus alatt ismert jellemzőket követően. Több kutatás látott napvilágot arról, hogy milyen tagoltság fedezhető fel az agrártársadalmon belül hazánkban. Megállapításra került, hogy a legnépesebb csoport a rendszerváltozás utáni időben a termelőszövetkezeti nyugdíjasok és járulékosok, valamint a földtulajdonosok köréből került ki. Rajtuk kívül a volt szakszövetkezeti tagságot követően saját gazdálkodók, mezőgazdasági munkások, új egyéni vállalkozók, társas vállalkozások, részmunkaidős mezőgazdasági üzemtulajdonosok, az agráripár tagjai, az agrárkutatók, az agrárigazgatás tagjai és az érdekképviseleti szervek is megtalálhatók lettek.²¹ A magánüzemek kapcsán különösen fontos megjegyezni, hogy termelőtevékenységükben a kistermelés, a kisüzem fenntartása nem, mint főfoglalkozás vált jellemzővé, hanem mint kiegészítő tevékenység jelent meg nagy számban.²²

A rendszerváltozást követően az első mezőgazdasági üzemhez hasonló fogalomként a tanya²³ definíciója jött létre, amelyet a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításai előtt már bevezetett a jogalkotó. Az új üzemi szervezetek kapcsán többszörösen megállapításra került, hogy az uniós csatlakozás előtt a jellemző társulási formává a korlátozott felelősségű társaságok,²⁴ valamint a szövetkezetek²⁵ váltak, ezáltal a földterületek használata kapcsán a nagyobb

²¹ ROMÁNY Pál: *Kortársunk az agrárpolitika*. Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2002. 185–187.

²² HÁRSFALVI Rezső: A magánüzemek formái. In: DR. SÜVEGES Márta (szerk.): *Előadások az agrárjog köréből*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1992. 149.

²³ A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény 3. § b) pont „tanya: a település külterületén lévő mezőgazdasági termelés (növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és terménytárolás) céljára létesített lakó-, illetőleg gazdasági épület, épületcsoport és az azonos helyrajzi szám alatt hozzá tartozó föld együttese.”

²⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:159. §: „A korlátozott felelősségű társaság (kft.) olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével alakul, és amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetétének szolgáltatására és a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni értékű szolgáltatásra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a tag nem köteles helytállni.”

²⁵ Uo. 3:325. § (1) bekezdés: „A szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki. A szövetkezet kötelezettségeiért a tag nem köteles helytállni.”

üzemek válhattak jellemzővé. Elsődlegesen az állattenyésztés, mint mellékfoglalkozás, az egyéni gazdák sajátja lett, csak évekkel később váltak főfoglalkozású családi gazdaságokká, többnyire kiegészítő gazdaságokat vittek tovább. Már a csatlakozás előtt biztossá vált azonban, hogy a KAP-ban biztosított támogatási rendszer a nagyüzemek számára nyújt majd igazi profitlehetőségeket, mivel az integráció a nagygazdaságokban látta a piacra jutás lehetőségét. A földhasználat kapcsán még érdemes megjegyezni, hogy a jellemző forma a földbérlet lett, vagy más néven haszonbérlet, amely a hazai jogalkotásban a régi²⁶ és az új²⁷ Polgári Törvénykönyvekben más-más definíciós elemeket tartalmaz.²⁸ Az elválasztás azért is különösen fontos, mivel a haszonbérlet korábbi megfogalmazása első sorban mezőgazdasági földterületekre engedett következtetni.

A csatlakozás várható üzemi formái kapcsán az a megállapítás vált ismertté, hogy a birtokméretek szerint alakulhat majd ki az új rendszerezés. E szerint a csoportosítás szerint a nagyüzemek, a családi gazdaságok, a megélhetést segítő gazdaságok és a szociális gazdaságok létrejötté vált jellemzővé. A nagyüzemeknél, mint társas gazdaságoknál, nagy területen termelő társaságokat, a családi gazdaságoknál, mint kisebb családi gazdasági társaságokat, kisebb területtel, a megélhetést segítő gazdaságoknál pedig, ház körüli gazdálkodást figyelhettünk meg. A négy forma közül az egyetlen, amely nem illett bele ebbe a csoportosításba a szociális gazdálkodás, amely a rendszerváltozást követően újdonságként jött létre, és nem az egyének szintjén való szerveződésből alakult ki, hanem a termelősövetkezeti rendszer maradványaként.²⁹

Magyarország uniós csatlakozása okán ütötte fel a fejét az az agrárjogi mozgalom, amely a mezőgazdasági üzem definícióját hiányolta, különös tekintettel annak jellemzőire, amely szerint a mezőgazdasági üzemekben

„a mezőgazdasági termékek előállítás, az egységes irányítás – két vagy több személy által való végzés esetében is – valamint

²⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 452. § (1) bekezdés: „Haszonbérleti szerződés alapján a haszonbérlet meghatározott mezőgazdasági földterület vagy más hasznát hajtó dolog időleges használatára és hasznainak szedésére jogosult, és köteles ennek fejében haszonbért fizetni.”

²⁷ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:349. § (1) bekezdés: „Haszonbérleti szerződés alapján a haszonbérlet hasznát hajtó dolog időleges használatára vagy hasznát hajtó jog gyakorlására és hasznainak szedésére jogosult, és köteles ennek fejében haszonbért fizetni.”

²⁸ SZÜCS István – FARKAS FÉKETE Mária – MOLNÁR József: A birtok- és üzemi struktúra mozgásának prognosztizálható irányai. *Gazdálkodás*, 2003/5. különdiadás, 28–29.

²⁹ Kovács Teréz: A mezőgazdaság üzemi szerkezete tíz évvel a rendszerváltás után. *Gazdálkodás*, 2001/6. 50–52.

a műszakilag-gazdaságilag önálló egység, amelyet általában a munkaerő és a termelőeszközök együttes használata mutat.”³⁰

Ezen definíció a rákövetkező év során közgazdasági értelmet is nyert, e szerint a mezőgazdasági üzem

„az a gazdasági és műszaki egység, amelynek keretében a mezőgazdasági (termelő) tevékenység folyik; [...] különböző elemekből tevődik össze (dologösszesség), amelyek egymástól elválaszthatatlanok; [...] elemei a termőföld, a gazdasági és lakóépületek, a gépek, felszerelések, a készletek és az állatállomány.”³¹

A Mikó Zoltán féle megfogalmazás egy új perspektívát is hozott, amely a hazai alkalmazású ügyfél, az integrációs terminológia szerinti üzem és az irányító definícióit állította egymással szembe. A kérdésfeltevés azért volt fontos, mivel a KAP rendeleteiben a megítélhető támogatások alanyaként az üzemeket és a termelőket határozzák meg, ezért az általános alkalmazású ügyfél kifejezés nem fedi le a gazdálkodói jogosultságokhoz való hozzáférés lehetőségét. Az irányító, mint külön megfogalmazási lehetőség azért is elengedhetetlen a KAP esetén, mivel ők számítanak az üzemek mindennapi működéséhez szükséges pénzügyi és termelési feladatainak elvégzéséért felelős személyeknek, ezáltal üzemenként csak egy személy tekinthető az üzem irányítójának. A termelő maga és az irányító ugyanakkor nem minden esetben egy és ugyanazon személy, irányítóként egy megbízott személy is eljárhat a gazdálkodó érdekeit képviselve.³²

A Mikó Zoltán és Fodor László által felvázolt definíciókat követően a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény a tárgyi hatály tekintetében tér ki a mezőgazdasági üzemek kérdésére, azonban a jogalkotó nem nevezi meg őket. A törvény hatályát a termőföldre, valamint a termőföldnek nem minősülő ingatlanokra szűkíti le,³³ amelybe esetenként a mezőgazdasági üzem

³⁰ Mikó Zoltán: Új mezőgazdasági alapfogalmak: a mezőgazdasági termelő, a mezőgazdasági üzem. *Gazdaság és Jog*, 2004/12. 21.

³¹ FODOR László: *Agrárjog. Fejezetek a mezőgazdasági életviszonyok sajátos szabályozása köréből*. Debrecen, Kossuth, 2005. 35.

³² Mikó i. m. 22–23.

³³ A termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény 1. § (1) bekezdés.

fogalmát is beleérthetjük, tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági tevékenység³⁴ definícióját is meghatározza a törvény, és a tevékenység végzéséhez szükséges egyéb ingatlanok – esetlegesen épületek is – implikálhatók. Az egyetlen nehézséget ebben az esetben is a tevékenység végzéséhez szükséges eszközök hiánya jelenti, amely probléma orvoslására Jójárt László és Kurucz Mihály javasolt megoldást, egy törvénytervezet formájában, amely a mezőgazdaság üzemi alapjainak megerősítéséről szolt volna.³⁵ A meghatározás lényege, hogy nem csak a dologi alkotóelemek, de a hozam, a lakó- és gazdasági épületek, a termőföld, az egyéb vagyonelemek és az emberi munkaerő is a részét képezi, ezáltal a Mikó és Fodor féle definíciós elemek köre is kiszélesedhetett. A szerző a továbbiakban a szabályozást ezen meghatározás mentén tartja vizsgálandónak.

5. A mezőgazdasági üzemek jogállásáról szóló T/1315. számú törvényjavaslat

A tagállami szabályozások, valamint az agrárjog átalakulásának köszönhetően a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi törvény) a mezőgazdasági üzem³⁶ fogalmán felül a családi gazdaság,³⁷ a mezőgazdasági üzemközpont³⁸ és a tanya³⁹ meghatározá-

³⁴ Uo. 2. § 15. pont: „mezőgazdasági tevékenység: növénytermesztés, kertészet, állattenyésztés, halászat, haltenyésztés, szaporító anyag termesztés, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, egyes gazdálkodás.”

³⁵ JÓJÁRT László – KURUCZ Mihály: Törvénytervezet a mezőgazdasági birtokszerkezet alapjainak javításáról. In: „Földtörvény – Üzemszabályozás”. Budapest, Barankovics István Alapítvány, 2008. 134.

³⁶ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 20. pont: „mezőgazdasági üzem: az azonos céllal működtetett mezőgazdasági termelési tényezők (föld, mezőgazdasági felszerelés, egyéb vagyonelemek) szervezeti alapegysége, amely a gazdasági összetartozás révén gazdálkodási alapegység is.”

³⁷ Uo. 5. § 4. pont „családi gazdaság: a mezőgazdasági igazgatási szervnél családi gazdaságként nyilvántartásba vett mezőgazdasági üzem” (hatályon kívül helyezte a családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény 71. §).

³⁸ Uo. 5. § 21. pont: „mezőgazdasági üzemközpont: a földműves vagy mezőgazdasági termelő-szervezet tulajdonában, illetve használatában álló, a mező- és erdőgazdasági tevékenység vagy a mező- és erdőgazdasági tevékenység és a kiegészítő tevékenység célját szolgáló gazdasági, lakó, illetve iroda épülettel beépített ingatlan vagy a tanya, amely a gazdálkodás végzésének vagy megszervezésének a mezőgazdasági igazgatási szervnél bejelentett helyeül szolgál.”

³⁹ Uo. 5. § 25. pont „tanya: a település külterületén fekvő, legfeljebb 1 hektár nagyságú olyan földrészlet, amelyhez a föld mellett növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és termékátrolás célját szolgáló lakó- és gazdasági épület,

sát is megadta. A Földforgalmi törvény lehetőséget biztosít a jogalkotó számára, hogy külön törvényben szabályozza a tulajdoni és használati viszonyokat a mezőgazdasági üzemekre.⁴⁰ Ezen lehetőséget ragadta meg az Országgyűlés egyik képviselőcsoportja, amikor benyújtották a mezőgazdasági üzemek jogállásáról szóló T/1315. számú törvényjavaslatot (a továbbiakban: javaslat) 2014-ben. A mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályozás létrehozásának szükségét a rendszerváltozást követően több szerző is javasolta, mivel a mezőgazdasági üzemekre felépített fogalomrendszer nem csak a jogharmonizációt, de az uniós jogalkalmazást is elő tudná segíteni.⁴¹

A javaslat tárgyi hatálya a Földforgalmi törvény által meghatározott földműves⁴² által létesített mezőgazdasági üzemekre terjedt volna ki,⁴³ valamint saját definíciót is fűzött volna a fogalomhoz. A javaslat értelmezése szerint a mezőgazdasági üzem a mező- és erdőgazdasági tevékenység folytatásához szükséges földek, művelés alól kivett ingatlanok, üzemi állatállomány, szükséges berendezések, felszerelési tárgyak, munkaeszközök, valamint vagyoni értékű jogok, amelyek a közös gazdálkodási célokra rendelt termelési tényezők összekapcsolása gazdálkodási és vagyoni forgalmi egységeként jeleníthetők meg.⁴⁴ Az üzem létesíti szabályain⁴⁵ felül a javaslat rendezni szándékozta az üzemszámot, az üzemméretet,⁴⁶ a mezőgazdasági üzem élők közötti forgalmát,⁴⁷ annak öröklését⁴⁸ és megszűnését.⁴⁹

A 2014-es javaslatot végül nem tárgyalta az Országgyűlés, tekintettel arra, hogy a Mezőgazdasági bizottság elutasította annak napirendre vételét.⁵⁰ A mezőgazdasági üzemek meghatározására továbbra is a Földforgalmi törvény, valamint az uniós szabályozás kettőse alkalmazandó, azonban szükséges lenne

illetve ilyen épületcsoport is tartozik, vagy az olyan földrészlet, amely az ingatlan-nyilvántartásban tanyaként szerepel.”

⁴⁰ Uo. 1. § (2) bekezdés.

⁴¹ MÍKÓ i. m. 24.

⁴² Uo. 5. § 7. pont.

⁴³ A mezőgazdasági üzemek jogállásáról szóló T/1315. számú törvényjavaslat 2. § (1) bekezdés.

⁴⁴ Uo. 3. § 1. pont.

⁴⁵ Uo. 4–10. §.

⁴⁶ Uo. 11–17. §.

⁴⁷ Uo. 18–24. §.

⁴⁸ Uo. 25–30. §.

⁴⁹ Uo. 31. §.

⁵⁰ <https://tinyurl.com/5n89sjjs>

egy, a javaslatához hasonló törvényjavaslat benyújtása a magyar agrárjog további fejlődése érdekében.

6. Konklúzió

Az uniós szabályozás a definíciók tekintetében a mezőgazdasági üzemek kapcsán is lehetőséget biztosít a tagállamok számára, hogy saját, a KAP hatálya alá is tartozó fogalmaiknak eltérő, esetlegesen kiegészítő meghatározásokat hozzanak, annak mindössze a keretszabályait adja meg, jelenleg a 2021/2115 rendeletnek megfelelően. Ennek megfeleltethető az a kettősség, amely a magyar szabályozást jellemzi, a KAP rendeletekre való visszautalás,⁵¹ valamint a saját szabályozás kialakítása útján, ahogy az a Földforgalmi törvényben megjelenik.

A tagállamok különböző nyelvi megoldásai mutatják mennyi értelmezés vonható a mezőgazdasági üzem kifejezésbe, egyes meghatározások szerint akár a mezőgazdasági vállalatokig is kibővíthető a lista. A nehézséget az okozza, hogy amíg az értelmezés legalább kereteiben nem egységes, addig a rendeletek egységes alkalmazásában is problémákba ütköznek a tagállamok. Ami a hazai szabályozást illeti, egy a mezőgazdasági üzemek részletszabályait rögzítő törvény szükséges lehet azon gazdaságok esetében, amelyek nem tartoznak a családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény hatálya alá, ezáltal rendezve nem csak az üzemhez tartozó elemeket, de az esetlegesen felmerülő forgalmi, öröklési nehézségeket is segítene feloldani.

Amennyiben a mezőgazdasági üzemek körülhatárolása elmarad lehetséges, hogy olyan jelentős nóvumot jelentő jogszabályok, mint az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLI. törvény alkalmazása is akadályokba ütközhet, mivel a gazdaság⁵² meghatározása nem egyezik a közösségi jogi

⁵¹ A Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről szóló 2022. évi LXV. törvény 10. § 14. pont: „mezőgazdasági üzem: a KAP I rendelet 3 cikk 2. pontja szerinti fogalomnak megfelelő gazdálkodási egység.”

⁵² Az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLI. törvény 2. § a) pont: „gazdaság: a gazdaság működtetését szolgáló, a gazdaságátadó tulajdonában vagy használatában álló mező-, erdőgazdasági hasznosítású föld – ideértve a tanyát is – a 3. § (3) bekezdésének figyelembevételével, a gazdaságátadó tulajdonában vagy használatában álló, mező- és erdőgazdasági tevékenység folytatásához szükséges egyéb ingatlanok, a gazdaságátadó tulajdonában vagy használatában álló, mező- és erdőgazdasági tevékenység folytatásához szükséges ingó dolgok, amelyekre nézve a gazdaságátadót megilleti a termelés szervezésének, valamint – a vetőmag-bértermelés, a bérnevelés, a bérhizlalás és a kihelyezett állat tartása kivételével – a termelés eredménye felhasználásának a jogosultsága, a gazdaságátadót illető vagy terhelő, mező- és erdőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó vagyoni értékű jogok, a gazdaságban végzett mező- és erdőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó gazdasági társaság

meghatározásokkal, így a támogatási jogosultságok átszállása sem biztos, hogy megfelelően alkalmazható majd, különösen azért, mert a fogalom átértelmezését figyelhetjük meg. A legújabbak egyikeként az definíció vált ismertté, amely szerint a mezőgazdasági üzem „közös gazdasági célnak alárendelt különnemű dolgok műszaki-technikai, gazdasági és jogi egysége”.⁵³ A gazdaságátadási szerződés alanyai tekintetében pedig megállapítható, hogy külön kritériumok alapján válhat a mezőgazdasági termelő gazdaságátadóvá és gazdaságátvevővé, amelyet maga a törvény ad meg.⁵⁴

vagyonából való részesedés, szövetkezetben szövetkezeti részesedés, erdőbirtokossági társulatban való társulati érdekeltség, valamint meghatározott vagyonelemekhez kapcsolódó jogok és kötelezettségek.”

⁵³ KURUCZ Mihály: A mezőgazdasági termelő saját gazdasága-agrárüzem. Miskolc (2023. március 24.): Gazdaságátadás jogi kérdései konferencia.

⁵⁴ DÚL János: Az agrárgazdaságok átadásáról szóló törvény egyes magánjogi aspektusai. *Debreceni Jogi Műhely*, 2023/1–2. 4.